

Голас Радзімы

МІНСК 100
Краснаармейская 9
Сініца І. Д. Дзіміна

№ 18 (1229) МАЙ 1972 г. ВYДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ ГОД ВYДАННЯ 17-ТЫ ЦАНА 2 КАП.

БАЦЬКОЎСКАЙ ЗЯМЛІ ПРЫСВЯЧАЕЦА

— Вашы чытачы, беларусы, якія жывуць далёка ад Радзімы, добра памятаюць дарэвалюцыйную палескую вёску. Многія з іх нарадзіліся ў такіх адрэзанах ад усяго свету балотамі кутках, у маладосці спазналі смак хлеба з дубовай карой. Ім цікава было б даведацца аб жыцці пісьменніка, аўтара кніг пра сялян.

— Мая радзіма — палеская вёска Глінішчы, куток асабліва не слаўны і не выдатны, але для мяне самы дарагі, самы шчымлівы. Тут прайшло маё маленства, звычайнае маленства сялянскага хлопца: яшчэ сямлівага маці будзіць гнаць свіней, торба цераз плячо, у торбе — краец хлеба, гурок, у лепшыя дні — кавалак сала; у халодныя дні — на плячах даматкзныя світа.

Гэтыя торба і світа хадзілі са мной доўга і верна, не толькі на свіныя выганы, але і ў школу, спачатку недалёка — на другі канец Глінішчаў, потым, з пятага класа, на далёкі канец Алексіч — паўз могілкі, цераз грэблю, цераз усё доўгае сяло, і ў студзеньскі сівер, і ў красавіцкае разводдзе.

Школьную адукацыю заканчваў у Хойніках. Пасля сумненняў і ваганняў свой атэстат выдатніка накіраваў у Маскву, у інстытут гісторыі, філасофіі і літаратуры, але паступіў у яго толькі праз год. Гэты год працаваў у Хойніцкім райкоме камсамола і магу сказаць: ён даў мне багата больш, чым любая вучоба ў любым інстытуце, навучыў шырокаму погляду на жыццё, навучыў жыць радасцямі і клопатамі многіх людзей, мацней звязаў мяне з партыяй.

Вучобу ў інстытуце перапыніла салдацкая служба. І калі ўжо марылася аб вяртанні ў інстытут, пачалася вайна. Былі цяжкія дарогі адступлення, крывава былі на Збручы, пад Уманню, Нікалаевам, Растовам, Лазавой. Летам 1942 года мяне раніла. Урачы выратавалі маю правую руку, але ваяваць больш не прыйшлося. Першыя апавяданні пісаў у тбіліскім шпіталі — левай рукой.

Калі ў «Правде» трапілася мне на вочы аб'ява, што ў Сходні пад Масквой пачынае работу наш Беларускі ўніверсітэт, рашэнне паявілася ў момант: падаць заяву туды. У 1944 годзе разам з універсітэтам вярнуўся ў Мінск. З той пары жыву ўвесь час у Мінску. Тут я скончыў універсітэт, потым аспірантуру, працаваў выкладчыкам беларускай літаратуры. Тут было надрукавана ў «Звяздзе» першае маё апавяданне, тут я працаваў у часопісе «Полымя», у Цэнтральным Камітэце партыі, выдаў першыя кніжкі апавяданняў. Тут напісаў я раманы «Мінскі напрамак», пабачыў на сцэне свае п'есы. Збольшага тут напісаны і апошнія раманы «Людзі на балоце» і «Подых навалніцы». Удачы і няўдачы, радасці і нягоды спазнаў я ў гэтым горадзе, які стаў для мяне другім родным кутком.

— **Іван Паўлавіч, пра калектывізацыю напісана шмат кніг,**

у тым ліку і «Паднятая цаліна» Шолахава. Чаму Вы ўзяліся навіта за гэту тэму, пра якую, здавалася б, усё ўжо сказана!

— Да тэмы — лёс беларускай вёскі 20-х, 30-х гадоў, лёс сяліны, у якога была адзіная дарога да сапраўднага чалавечага жыцця — калектыўнага гаспадарка, — я прыйшоў не адразу, але з цвёрдым перакананнем, што тэма варта ўвагі. Міную час, многае адкрылася і ўбачылася глыбей, з'явілася магчымасць гістарычных абагульненняў.

Я пісаў аб тых мясцінах, дзе нарадзіўся, аб тых вёсках, у якіх бываў, аб тых дарогах, якія схадыў, аб людзях, сярод якіх вырас. Сучасным маладым людзям вельмі не шкодзіць ведаць, як жылі іх бацькі, як здабывалі шчасце для іх, колькі поту і крыві яно каштавала.

— **Вы пісалі аб людзях, з якімі сустракаліся, якіх ведалі. Чытачоў заўсёды цікавіць, наколькі адпавядае літаратурны вобраз чалавеку, з якім у свой час звёў пісьменніка лёс.**

— Галоўныя героі — гэта, як правіла, сплаў рысаў многіх людзей, зведзеных у адно цэлае аўтарскай фантазіяй. Але ёсць у раманах вобразы, амаль без змяненняў, узятыя з жыцця. Настаўніца Параска, Андрэй Рудой, Годля... Быў чалавек, падобны на Міканора.

— **Вельмі шкада развітвацца назаўсёды з героямі Ваших раманаў. Ці будзе працяг «Палескай хронікі»?**

— А можа не варта прэзентаваць? Можна пакінуць чытачу самому размеркаваць, куды і як пойдучы Васіль, Ганна, Апейка, Міканор, Яўхім?..

— **Вельмі хацелася б напісаць аб сваім пакаленні, аб тых, каму ў дваццаць год даялося ваяваць, аб сучасным горадзе. Буду пісаць і пра Палессе... Але, на жаль, пішу мала, перапісваю многа.**

Шмат працаваў над 6-томным зборам твораў, у якім некаторыя рэчы, напрыклад, урываак з ваеннага дзённіка «У пачатку вайны», друкаваліся ўпершыню. Значна дапоўнены і перапрацаваны «Мінскі напрамак».

— **«Людзі на балоце» пастаўлены на сцэне тэатра імя Янкі Купалы. Беларускае тэлебачанне стварыла спектакль па Ваших раманах. Як ставіцеся Вы да гэтых работ?**

— Як да дзяцей, якія выраслі, сталі самастойнымі і цяпер жывуць па сваіх законах. Наогул, не ўсім задаволены, ёсць свае прэтэнзіі.

Незабыўнае ўражанне пакінуў спектакль «Людзі на балоце» ў пастаноўцы Мазырскага народнага тэатра. Мае землякі, сыны і дочки тых, хто апісаны ў рамане, ігралі натхнёна, з вялікім пачуццём. Іх сённяшні лёс здабываўся і ў тыя далёкія гады. Не ведаючы таго, што расло ўчора на нашай зямлі, нельга зразумець таго, што расце сёння, убачыць, што будзе заўтра, нельга па-сапраўднаму любіць сваю зямлю, свой дзень.

ВЯДОМАМУ беларускаму пісьменніку Івану Мележу прысуджана Ленінская прэмія ў галіне літаратуры за раманы «Людзі на балоце» і «Подых навалніцы». Ленінская прэмія ў год паўвекавага юбілею Саюза ССР не толькі высокая ацэнка выдатнага майстэрства беларускага пісьменніка, але і ўсёй нашай нацыянальнай літаратуры, на глебе якой узрос і ўзмужнеў яркі талент І. Мележа.

«Бацьку, маці, бацькоўскай зямлі»... Гэтае прысвечэнне рамана «Людзі на балоце» — нібы першая высокая чыстая нота цудоўнай сімфоніі аб бацькоўскай зямлі, аб народзе, аб складаным яго шляху да новага жыцця. Падзеі, апісаныя ў дылогіі, аддзелены ад нашых дзён многімі гадамі, але ўспрымаюцца не як гісторыя, а як сучаснасць, бо праблемы, узятыя аўтарам, гуманістычныя, сацыяльныя, палітычныя, — гэта і праблемы сённяшняга дня.

«Людзі на балоце» і «Подых навалніцы», творы глыбока нацыянальныя, беларускія і па сваёй тэме, і па выяўленчых сродках, сталі буйной з'явай ва ўсёй савецкай літаратуры. Яны выдадзены за межамі Беларусі мільённымі тыражамі, перакладзены на рускую, украінскую, малдаўскую, эстонскую, латышскую, польскую, фінскую, нямецкую, румынскую, чэшскую, славацкую, іспанскую, французскую мовы. Гэтыя кнігі будуць яшчэ не раз выдавацца і перавыдавацца, ім суджана доўгае жыццё.

Карэспандэнт газеты «Голас Радзімы» сустрэўся з лаўрэатам Ленінскай прэміі пісьменнікам Іванам МЕЛЕЖАМ. Інтэрв'ю з аўтарам «Палескай хронікі» прапануецца ўвазе нашых чытачоў.

грандиозные проекты переброски вод сибирских и северных рек в засушливые районы Казахстана и Средней Азии.

За годы Советской власти родились и окрепли новые, социалистические отношения между нациями и народами страны. В области экономического развития как отдельных республик, так и государства в целом они вылились в плодотворное деловое сотрудничество во имя процветания и укрепления экономического могущества всей страны. Примером его может служить создание мощных нефтедобывающих центров в Татарии и Башкирии. Они получили большую помощь от нефтяников азербайджанской столицы Баку, ныне их опыт усвоил освоение богатейших нефтяных и газовых ресурсов Сибири. А нефте- и газопроводные магистрали, для которых никаких границ не существует, стали основой зарождения многих новых промышленных центров в различных республиках.

Экономика Советского Союза развивается в соответствии с плановой оптимальной схемой разделения труда и размеще-

ния производительных сил. При этом учитываются и сочетаются как нужды каждой республики, так и общегосударственная целесообразность. «Концентрация материальных средств и усилий, — говорится в постановлении ЦК КПСС «О подготовке к 50-летию образования Союза Советских Социалистических Республик», — бескорыстная взаимная помощь советских народов позволили создать во всех республиках высокопроизводительную промышленность и крупное механизированное сельское хозяйство».

Хозяйство каждой республики развивается комплексно. С одной стороны, это способствует выравниванию и дальнейшему подъему их экономики, а с другой — обеспечивает конкретные материальные выгоды: полнее используются местные ресурсы, сокращаются транспортные расходы. Административные границы между республиками не разделяют братские народы. Широко развиваются межреспубликанские и территориальные производственные комплексы, все теснее становятся связи по линии кооперации производств. Благодаря такой политике достиг-

нут очень высокий уровень специализации хозяйства в республиках и экономических районах.

Вот, скажем, Украина. Здесь нет крупной отрасли хозяйства, которая бы не играла весомой роли в экономике всей страны. И все же можно указать на присущую Украине специализацию. Особенно значителен вклад республики в удовлетворение топливных нужд страны, тут концентрируются мощные предприятия химической и угольной промышленности, черной металлургии, тяжелого машиностроения.

Моя родная Литва, которая кроме гидроресурсов реки Неман да торфа не располагает существенными сырьевыми запасами, занимает одно из первых мест в мире по выпуску металлообрабатывающих станков. Пример республики показывает, насколько эффективным и взаимовыгодным в условиях социалистического строя оказывается обмен сырья на готовые изделия, как в интересах каждого народа и государства в целом могут быть размещены производительные силы. Те же станки рождаются из металла России и Украины. Минераль-

ные удобрения, с помощью которых урожайность зерновых в Литве удалось удвоить, производятся здесь в основном на белорусском сырье, а изящная литовская мебель не украшала бы квартиры советских людей без поставок леса из Карелии.

Российская Федерация — самая крупная республика по территории и, естественно, по промышленному потенциалу. В европейской части ее развиты традиционные отрасли обрабатывающей промышленности, а на востоке создаются гигантские территориально-производственные центры по комплексной добыче, переработке сырья и выпуску готовых изделий.

Во все республики идут тракторы и вычислительные машины из Белоруссии. Цитрусовые, чай, отличные по качеству вина и коньяки, а наряду с ними автомобили, нефтяное оборудование и вычислительные машины дают республики Закавказья. Из Средней Азии в разные концы страны идут хлопок и нефть, газ и сельскохозяйственные машины.

Подобный перечень «внутриэкспортной» продукции можно было бы продолжить, но и сказанное, по-моему, достаточно

ясно показывает, что в СССР действует единый хозяйственный механизм, обеспечивающий на четкой плановой основе и при огромной емкости внутреннего рынка интенсивный обмен товарами, финансовыми и трудовыми ресурсами, научно-техническими достижениями и опытом между всеми республиками. Выгоду от четкого функционирования этого механизма получают все.

Государственное объединение в народнохозяйственный комплекс огромных природных, материальных и людских ресурсов дало новую интернациональную производительную силу. По экономическому могуществу этот комплекс страны в значительной мере превосходит простую арифметическую сумму экономических потенциалов отдельных республик. Только благодаря этому государственному единству, основанному на социалистических принципах, Советской стране удалось всего лишь за полвека проделать путь от разрухи к экономическому, научно-техническому и культурному расцвету каждой республики и всего государства.

АПН.

ЗСЯМ'ЁЙ Сяргея Мароза я пазнаёміўся ў вёсцы Казловічы, што на Случчыне. Праўда, застаць усіх дома ў поўным зборы звычайна даволі цяжка. Можна гэта хіба толькі ў святы, калі з Мінска прыязджае старэйшая дачка Лена, студэнтка трэцяга курса педінстытута, а з Маладзечна — Ларыса, навучэнка муніцыпальнага вучылішча. Калі малодшы, дзевяцікласнік Толя, не пабяжыць у школу на спартыўныя трэніроўкі або заняты драматычнага гуртка. У самога Сяргея Якаўлевіча дзень размеркаваны больш-менш строга: з дзевяці раніцы да шасці вечара ён на рабоце, у кузні, у нядзелю ў яго — выхадны. Але гэта толькі ў прынцыпе. А ўвогуле вечарам ён можа быць або на спеўках калгаснага хору, у якім выступае ўжо больш за дваццаць гадоў, або вырашаць нейкія пытанні як член выканкома Казловіцкага сельскага Савета дэпутатаў працоўных, куды аднавіскоўцы паслалі яго сваім прадстаўніком на апошніх выбарах у мясцовыя Саветы.

Не сядзіць без справы і маці, Марыя Вікенцьеўна. Працуе яна на ферме цялятніцай. Праз два дні на трэці — у яе выхадны, па графіку. Звычайна аддае яго хатнім клопатам. Як і ў іншых калгаснікаў, ёсць у Марозаў свая падсобная гаспадарка: карова, свінні, куры, нават трысы, небагі сад і агарод. Але знаходзіць гаспадарыня час і ў клуб сходаўца на канцэрт і ў кіно паглядзець, і ў школу сядзець каля «блакітнага агеньчыка» дома ці ў суседзяў.

Калі я завітаў да Марозаў, першым мяне сустрэў Толя. Адрозніваўся ў вочы яго, відаць, прыродная цягавітасць да працы — хлапец хвацка сек дрывы. Цэлая горка іх ляжала ўжо вакол калядкі. Дома была і Ларыса. Маці ў той дзень працавала, павінна была вярнуцца дадому пазнавата, і дзядзька завіхаўся каля газавай пліты, рыхтвала вячэр.

Што ўвогуле можна сказаць пра дом Марозаў? Звычайны, як і ўсе дамы ў Казловічах. Вылучаецца хіба толькі тым, што стаіць не гарчком ад вуліцы, а ўздоўж яе. А гісторыя простая. Незадоўга пасля вайны пабудавалі Сяргей Якаўлевіч невялікі дамок, на два пакоі. Хатніца, пакуль сям'я была — ён ды жонка. А потым пайшлі дзеці, сталі падростаць, і давалася прыбудоўвацца. Ашалаваў сцены, пафарбаваў у блакітны колер — прыкметны стаў дом Марозаў на Садовай вуліцы ў Казловічах. Кажуць, вясной, калі за-

цвітуць вішні, так прывабна тут, што хоць ты кліч мастака, каб перанёс гэтую прыгажосць на карціну.

Прыемна зайсці і ў пакоі. Іх чатыры, апрача кухні, кладзюкі, сенцаў. Цюль на вокнах, на сценах — малюнкi. Паліца з кнігамі. На ёй здалёк пазнаю па ярка-чырвоных пераплётах першыя тэмы Беларускай Савецкай Энциклапедыі. Тут і Колас, і Мележ, і класікі рускай і за-

кожны мог бы расказаць пра сям'ю Сяргея Якаўлевіча так жа, як ён пра іншых.

Я цікавіўся бюджэтам сям'і. У нашых сялян няма такой звычкі, каб запісваць у нейкі «гросбух» свае даходы, расходы. Дапамаглі мне ў праўленні калгаса. Рахункавод разгарнуў патрэбныя дакументы, з якіх стала вядома: за мінулы год кавалю Сяргею Марозу налічана (і выдана) 1 904 рублі 67 капе-

З ЧАГО СКЛАДАЕЦЦА ДАБРАБЫТ КАЛГАСНІКА

межнай літаратуры. І што асабліва дапаўняе хатнюю ўтульнасць — дык гэта кветкі. У пярэднім пакоі буйна расцвіла кітайская ружа.

— Цэлы год цвіце, — растлумачыла Ларыса, заўважыўшы маю цікаўнасць.

Пакуль чакалі з работы бацьку, дзядзька расказвала пра сваю вучобу ў Маладзечна, пра захапленне сястры Лены філалогіяй, пра тое, як гадоў колькі назад іх Казловіцкі хор ездзіў выступаць у Маскву і як яна, тады яшчэ школьніца і таксама ўдзельніца хору, сфатаграфавалася з татам на ВДНГ СССР.

Сяргей Якаўлевіч прышоў дадому акурат тады, калі мы пачалі разглядаць сямейныя альбомы. Ён не затрымаўся на рабоце больш, чым належала. Хоць спраў у гэтыя дні ў кавалю шмат — ідуць веснавыя палывыя работы, — але праўленне калгаса не дапускае, каб парушаўся распарадак рабочага дня. Гаспадар памыўся, пераапрацуе, і мы разгаварыліся пра жыццё-быццё — і пра сямейнае, і пра вяскованне.

— Жывём навідавоку. Ад людзей не хаваемся. І калі радасць у сям'і — дык усе ведаюць, і калі бяда здарыцца — не тоімся. І сапраўды. У Казловічах

ек, цялятніцы Марыі Мароз — 2163 рублі 59 капеек. Толя за тры месяцы летніх канікул зарабіў у калгасе 189 рублёў 22 капейкі. Акрамя таго, за перавыкананне гаспадарча-разліковых заданняў палыводчай брыгадай і жывёлагадоўчай фермай, дзе працуе Сяргей Якаўлевіч і Марыя Вікенцьеўна, ім налічана каля ста рублёў дадатковай аплаты. Свой уклад у сямейны бюджэт робіць і студэнтка Лена — дзяржава плаціць ёй штомесяц 28 рублёў стывенды.

Цяжэй было падлічыць расходную частку бюджэту.

— Колькі каму купіць вопраткі, абутку — аб гэтым мы ніколі не задумваемся. Набываем, што патрэбна. Мэбля, рэчы хатняга ўжытку — усё ёсць. Праўда, халадзільніка пакуль што не маем, але ў нас добры склеп. Хлеб, цукар і іншае купляем у магазіне, сёе-тое ў калгасе.

Тут нам зноў дапамагла калгасная бухгалтэрыя. У 1971 годзе сям'я С. Мароза кугіла ў калгаса 2 242 кілаграмы жыта, пшаніцы і ячменю, 3 089 кілаграмаў бульбы, 154 кілаграмы капусты, 1 236 кілаграмаў саломы, брала малако, вяршкі, мяса, карысталася грамадскім транспартам, каб прывезці паліва. Разам з некаторымі іншымі

паслугамі гэта каштавала 543 рублі 88 капеек. За электраэнергію за год заплацілі 28 рублёў, за карыстанне радыёрадыёапаратам — 4 рублі 80 капеек.

Нічога не каштуе сям'і вучоба дзяцей у інстытуце, вучылішчы і сярэдняй школе. Ні капейкі не заплацілі за тое, што Марыя Вікенцьеўна востем дзён лячылася (стацыянарна) у мясцовай участковай бальніцы. Наадварот, за дні хваробы па бальнічнаму лістку ёй налічылі з фонду сацыяльнага страхавання 48 рублёў 84 капейкі. Сяргей Якаўлевіч летас ездзіў на 24 дні ў адзін з лепшых у рэспубліцы санаторыяў «Крыніца», што каля Мінска, і 70 працэнтаў кошту пуцёўкі аплаціў яму калгас.

Я ведаў, што ў Казловічах і іншых вёсках калгаса шмат асабістых аўтамашынаў. Рахункавод, які добра ведае мясцовых жыхароў, падлічыў дакладна: 26 аўтамашынаў маюць калгаснікі і дзве — інтэлігенцыя. Ёсць і «волгі», і «масквічы», а летас куплена востем «жыгулёў». Што мяркуе наконт асабістай аўтамашыны Сяргея Мароз?

— Купім, калі сын падрасце. А цяпер абыходзімся матыкляма з каляскай. То дзядзька трэба падвезці да аўтобуса, то ў суседнюю вёску падскочыць. Летам — па ягады, увосень — па грыбы. Калі трэба далей паехаць — у нас грамадскага транспарту хапае.

Як і кожнага бацьку, Сяргея Якаўлевіча хваляе лёс дзяцей. Але гэтае хваляванне — не трывожны неспакой, а хутчэй радаснае чаканне: калі Лена стане настаўніцай і прысвечыць сябе любімай справе — выкладанню роднай мовы і літаратуры, калі Ларыса спазнае ўсе сакрэты музыкі. Кім будзе сын — угадаць пакуль што цяжка. Шмат у яго захапленняў. Але ясна адно: «інтэлігентны» прафесіі сяцёр не па яго натуре. Закончыць школу, адслужыць належны тэрмін у Савецкай Арміі, а там і вызначыць свой жыццёвы шлях.

Вось якая яна, калгасная сям'я Марозаў з вёскі Казловічы на Случчыне. Звычайная, як і тысячы іншых калгасных сем'яў Савецкай Беларусі, што жывуць, працуюць, гадуець дзяцей, мараць аб будучыні. У многім такія ж, як Марозы, у нечым не падобныя на іх. А яднае іх адна характэрная рыса: жывучы, носяць яны ў сабе вялікае і гордае пацудзе — сваё шчасце самі здабылі сабе ў вольнай працы.

Мікола ВАСІЛЕЎСКІ.

НАШЫ КАРЭСПАНДЭНТЫ НАВЕДАМЛЯЮЦЬ

КРУПІЦА СТАНОВІЦА ГАРАДКОМ

У вёсцы Крупіца Мінскага раёна да Кастрычніцкай рэвалюцыі налічвалася некалькі дзесяткаў хат. А сёння тут — больш за сто дамоў, значная частка з якіх цагляныя. Пабудаваны дом культуры на 450 месца, двухпавярховая сярэдняя школа. Да паслуг калгаснікаў — сельскі магазін, камбінат бытавога абслугоўвання, пошта, бібліятэка, дзіцячы сад. Калгаснікі маюць магчымасць глядзець у сваім клубе тэатральныя спектаклі.

Павысіўся і жыццёвы ўзровень сялян. За апошні час яны купілі каля ста пральных машын і столькі ж тэлевізараў. Толькі за два мінулыя гады адзінаццаць чалавек набылі ўласныя легкавыя аўтамашыны.

Г. ЛЯНКЕВІЧ.

СТОГАДОВЫ ЖЫХАР З АНТОНАЎКІ

Нядаўна жыхару вёскі Антонаўка Калінкавіцкага раёна Данілу Садоўскаму споўнілася сто год. У Данілы Васільевіча шэсць сыноў і дзве дачкі. Усе яны самі ўжо дзядулі і бабулі. Даніла Васільевіч мае больш 60 унукаў і праўнукаў.

Цяпер стогадовы ветэран жыве са сваім сынам Паўлам. Бацька і сын атрымліваюць добрае пенсіі. У іх хаце часта бывае весела і шумна ад шматлікіх гасцей.

В. ХВАЙНІЦКІ.

У МЕДЫКАЎ ПАПАЎНЕННЕ

Барысаўскае медыцынскае вучылішча лічыцца адным са старэйшых у нашай рэспубліцы. Нядаўна яно адзначыла 40-гадовы юбілей. За час існавання медвучылішча тут падрыхтавана каля 5 тысяч спецыялістаў. Яны працуюць у гарадах і вёсках Беларусі.

Сёлета адбыўся чарговы выпуск медыкаў. Кваліфікацыю фельчараў і акушэраў атрымалі 117 чалавек. Дзесць з іх закончылі вучылішча на выдатна. Маладыя спецыялісты накіраваны на работу ў бальніцы, фельчарска-акушэрска-пункты Магілёўскай і Мінскай абласцей. Частка выпускнікоў будзе працягваць вучобу ў медыцынскіх інстытутах.

П. БАРОДКА.

ЦІ БЫЎ ІІ КАНГРЭС УСЕБЕЛАРУСКІМ?

◆ «СВЯДОМЫЯ БЕЛАРУСЫ» ТУЖАЦЬ ПА ГІТЛЕРУ ◆ КАМУ СПАТРЭБІЛАСЯ БЕЛАРУСКАЯ ЦЭНТРАЛЬНАЯ РАДА! ◆
◆ РАСКАЗВАЕ ЎДЗЕЛЬНІК ІІ УСЕБЕЛАРУСКАГА КАНГРЭСА ◆

У рэдакцыю прыйшоў ліст ад Сямёна Прышчэпы з Канады, нашага земляка і даўняга прыяцеля. Письмо і навяло нас на думку ўзяцца за старую і, прызнацца, ужо забытую тэму. Факты, прыведзеныя суайчыннікам, сведчаць аб тым, што быліяшыбенкі, рукі якіх у крыві народа, выдаюць сябе за яго абаронцаў. Гісторыя па іх злой волі ставіцца з ног на галаву. Актыўнае супрацоўніцтва з фашыстамі, ад якога ў першыя пасляваенныя гады, як ад кайнава кляйма, адхрышчваліся былія буржамістры і палцаі, цяпер ужо лчыцца не здрадай народу, Бацькаўшчыне, а ледзь не заслугай.

Аднак спачатку аб самім лісце. Сямён Прышчэпа піша:

«З месяца гасціў я ў сваякоў у Злучаных Штатах, таму хацеў бы падзяліцца з вамі думкамі аб сустрэчах і гутарках з некаторымі беларусамі ў Кліўлендзе. Для мяне гэта было як пярун з яснага неба. Я сам, дзякуй богу, быў ужо двойчы ў Савецкім Саюзе. Бачыў Мінск і сваю родную вёску. Маю ўяўленне аб тым, як цяпер людзі жывуць на Радзіме. Калі пасля вяртання выступаў ва ўкраінскім народным доме, то мяне ўважліва слухалі і радаваліся весткам з Бацькаўшчыны.

Тое ж я хацеў увесці ў вушы маім кліўлендскім землякам. Дзе там! Мяне абазвалі «камуністам», «бальшавіцкім агітатарам», хоць я чалавек глыбока набожны, і гатовы былі мяне расшукматаць на кавалкі. За што? За тое, што я казаў ім праўду!

Якраз у той час кліўлендскія «свядомыя беларусы» (гэта яны так сябе называюць, а па-мойму, яны — беспрасветная цемната) наладжвалі нейкае свята незалежнасці — 25 сакавіка. У прыватных гутарках мне не раз давалася чуць пра ІІ усебеларускі кангрэс. Калі я правільна зразумеў, то адбыўся гэты кангрэс у вайну, пры фашысцкай акупацыі Беларусі. Тады чаму яго называлі гістарычным?

Яны мне даказвалі, што немцы не так ужо многа зла прынеслі Беларусі. І менавіта тады, пры іх, былі закладзены асновы «незалежнай і самастойнай Беларусі». Як гэта — пад акупацыяй? Так гэтыя «свядомыя беларусы» тужаць па тым часе? А цяперашняя Беларусь не радуецца...

Здаецца мне, тыя кліўлендскія беларусы — проста «свядомыя» гітлераўскія прыслужнікі.

Што праўда, то праўда. Такія беларусы служылі Гітлеру верна. Так што ў іх няма ніякіх падстаў радавацца сённяшняй заможнай і вольнай Беларусі.

Відаць, наш зямляк меў «шчасце» сутыкнуцца з кодлам былога «прэзідэнта БЦР» Радаслава Астроўскага. Мяркуючы па пісьмах са Злучаных Штатаў, гэта

здрадніцкае племя яшчэ канчаткова не вымерла. Праўда, гуляць у «адзіны правамоцны ўрад Беларусі ў эміграцыі» яны, здаецца, перасталі: гэты «хлеб» у бэцэраўцаў вырвалі з рук «тэстамэнтаваных» спадкаемцы БНР, рэпутацыя якіх хоць таксама падмочана, але ўсё ж не такая скандальная, як у Радаслава Астроўскага і яго хаўрусу, і тым не меней...

Нават цяпер, калі нацызм даўно выкрыты і скампраметаваў сябе перад чалавецтвам, а квільнігі розных масцей занялі належнае і заслужанае месца на сметніку гісторыі, паплечнікі Астроўскага пацху скуголяць аб былой «вольнай Беларусі» пад ботам гітлераўскага акупанта.

Ліст Сямёна Прышчэпы прымусіў нас дастаць з архіва і пагартыць яшчэ раз кніжку «Другі ўсебеларускі кангрэс», выдадзеную ў 1954 годзе пад рэдакцыяй самога «прэзідэнта» ліхой памяці Радаслава Астроўскага. Спадар Астроўскі тады ўжо меў магчымасць падчысціць сабраныя ў кніжцы «дакументы» і выветрыць з іх дух калабаранства. Але гэты дух так уеўся, што і вопытная рука рэдактара — «прэзідэнта» не справілася з задачай: са старонак кніжкі ўсё-такі здорава патыхае прагітлераўскімі сімпатыямі БЦР і яе «прэзідэнта».

Скажы сёння французу, бельгію, паляку, нарвежцу,

што нямецкая акупацыя спрыяла духоўнаму і грамадска-палітычнаму рэнесансу іх краін, на цябе паглядзіць у лепшым выпадку як на вар'ята. А Радаслаў Астроўскі гаворыць так і нават вокам не міргне. У адрэдагаванай ім кніжцы чорным па беламу напісана: «Пад нямецкай акупацыяй беларусы з вялікай энергіяй узяліся ізноў за адбудову свае дзяржаўнае незалежнасці».

Р. Астроўскі распісваецца за ўсіх беларусаў. У той жа кніжцы даводзіцца, што так званы ІІ усебеларускі кангрэс нібыта і сапраўды быў усебеларускім: «Прапарцыянальнае прадстаўніцтва ў кангрэсе было праведзена на абшарах, ахопленых у той час кіраўніцтвам БЦР». На самой жа справе «кангрэс» быў інсцэніраваны на загад фашыстаў. Савецкая Армія, у якой, дарчы, знаходзіўся адзін мільён беларусаў, стаяла ўжо ля варот Мінска. І немцам менш за ўсё патрэбна была «беларуская дзяржава, адноўленая ў хворме БЦР». Патраланым арміям вермахта не стала гарманнага мяса. З дапамогай здраднікаў фашысты меркавалі паставіць пад ружжо ўсіх беларусаў ад 16 да 57 год і кінуць іх супраць сваіх братаў і бацькоў, што наступалі ў радах Савецкай Арміі, супраць народных мсціўцаў.

Так была арганізавана Бе-

ларуская краёвая абарона (БКА). «Амаль 100% падлягаючых абавязку паклікання ў армію добраахвотна і пунктоўна ставіліся на прыймовыя камісіі», — хлусіў на кангрэсе «спадар-прэзідэнт». Як выглядала гэта «добраахвотнае стаўленне», сведчаць дакументы і ўдзельнікі тых падзей.

Для чаго Астроўскаму спатрэбілася БКА? Можна, для барацьбы з фашысцкім акупантам за гонар і незалежнасць Беларусі? Бо як жа без гэтага можна будаваць дзяржаўнасці?

Мэты БКА выясняе сам Р. Астроўскі, «даючы згоду заняць становішча прэзідэнта БЦР пад варункамі: — Беларуская краёвая абарона будзе змагацца толькі з бальшавікамі...»

На тым жа ІІ кангрэсе беларусы накіталі Радаслава Астроўскага па патрабаванню генерала фон Готберга заявілі аб скасаванні беларускай дзяржаўнасці, якая ўжо існавала ад 1 студзеня 1919 года ў форме БССР, аб разрыве з Савецкай Расіяй, выхадзе з саставу СССР і ўключэнні Беларусі ў калясніцу трэцяга рэйха.

Праз колькі дзён пасля кангрэса новы «ўрад» Беларусі (БЦР) у панці пакідаў Мінск. Але «прэзідэнт» усё ж паспеў паслаць тэлеграму Гітлеру: «Мы спадзяёмся і верым у канчатковую перамогу, якая, пад ва-

ОТРАВИТЕЛИ ЭФИРА

В ПОСЛЕДНЕЕ время, особенно после того, как XXIV съезд КПСС выдвинул широкую программу укрепления мира и безопасности народов, мировая общественность все настойчивее выступает за разрядку напряженности, стремясь устранить из международных отношений остатки «холодной войны».

Особенно много таких «остатков» скопилось в идейно-пропагандистской области, где империализм создал в послевоенные годы громадный аппарат антикоммунистической пропаганды и развернул против социалистического мира широкую «психологическую войну». Эта война не прекращается ни на день.

Одним из главных каналов подрывной борьбы против социалистических стран империалистические пропагандистские службы считают радиовещание. Среди большего числа подвижников на этом поприще западных радиостанций первую шеренгу прочно занимают «три кита» американской антикоммунистической пропаганды: «Голос Америки», «Свободная Европа» и «Свобода».

УЖЕ СООБЩАЛОСЬ в печати об очередном скандале вокруг «Свободной Европы» и «Свободы», который недавно разразился в Вашингтоне. Его причиной послужило заявление председателя сенатской комиссии по иностранным делам Дж. У. Фулбрайта о том, что в течение двадцати лет правительство обманывало американский народ, утверждая, что эти антикоммунистические радиостанции якобы являются «частными» и функционируют за счет

«добровольных пожертвований и сборов», в то время как на самом деле они руководились и финансировались Центральным разведывательным управлением. Фулбрайт призвал прекратить правительственное финансирование этих, как он выразился, «остатков холодной войны».

После столь резкого выступления авторитетного американского сенатора к этой теме можно было бы не возвращаться, если бы не то обстоятельство, что правительство Вашингтона вновь решительно встало на защиту радиостанций «Свободная Европа» и «Свобода», поскольку они-де занимаются всего-навсего «распространением идей» и это «отвечает национальным интересам США».

В связи с этим представляется не лишним напомнить, при каких обстоятельствах и с какими целями были созданы эти диверсионные радиочастоты.

На рубеже 40-х и 50-х годов американское руководство, напуганное ростом могущества и авторитета СССР, укреплением позиций социализма, перешло от первой послевоенной доктрины «сдерживания» к еще более агрессивной доктрине «отбрасывания» коммунизма. В рамках этой политики пропаганде отводилась роль своего рода «психологической артподготовки». Причем антикоммунистические призывы к населению социалистических государств должны были исходить не только и не столько от официальных правительственных пропагандистских организаций Запада, сколько от специально созданных империалистической

разведкой «эмигрантских» объединений и центров, которым для этого придавались мощные радиостанции, издательства и т. п. Американский генерал Л. Клей говорил по этому поводу: «Нам нужен голос, как можно меньше регулируемый статусом самого государства» и имеющий «явно признаваемую цель: свержение коммунистического режима».

Такая «явно признаваемая цель» была поставлена перед созданными «голосами» подрывной антикоммунистической пропаганды.

У международной общности ни на одном этапе не вызвала сомнений неразрывная связь радиостанций «Свободная Европа» и «Свобода» с американской разведкой. Неопровержимые факты на счет истинной принадлежности подрывных радиочастот не раз публиковались в мировой и даже американской печати. В прошлом году произвели сенсацию материалы, обнародованные в Польше капитаном Анджеем Чеховичем, который по заданию польской разведки проработал шесть лет в штаб-квартире «Свободной Европы» и вплотную познакомился с ее грязной кухней. «Их «публицистика», — говорит А. Чехович, — дано уже и прочно срослась со шпионажем и прямой диверсионной деятельностью против наших стран... Общими политическими департаментами, а также всеми отделами радиостанции руководят кадровые офицеры американской разведки».

...И вот теперь, в 1972 году, после бесчисленных разобла-

чений, из Вашингтона вновь доносятся смехотворные заявления о том, что радиостанции «Свобода» и «Свободная Европа» — эти гнезда шпионажа и диверсий — всего-навсего безобидно «распространяют идеи в национальных интересах США». По-видимому, у Соединенных Штатов действительно грань между «национальными интересами» и диверсиями против социалистических стран неувеличима.

ФЕВРАЛЬСКИЙ скандал вокруг «Свободной Европы» и «Свободы» сорвал в Вашингтоне одно праздничное мероприятие, которое в иной обстановке, как показывает опыт, было бы обставлено весьма пышно. Речь идет о двух юбилеях крупнейшей пропагандистской организации Вашингтона — радиостанции «Голос Америки», которая отмечала в феврале 30-летие своего существования и 25-летие вещания на СССР на русском языке. Впервые «Голос Америки» вышел в эфир в военном 1942 году. А в послевоенном 45-ом в соответствии с провозглашенным американским империализмом курсом на мировое господство и «холодную войну» против социализма эта радиостанция превратилась в главный канал восхваления «американского образа жизни» и очернения социализма, внешней и внутренней политики СССР.

Говоря о задачах американского радиовещания на Советский Союз, сенатор и один из родоначальников аппарата «психологической войны» США Карл Мундт выразился в 1951

году следующим образом: «Голос Америки» на Советский Союз, заявил он, должны помогать «сблизить» производством в области обороны, задерживать выполнение программы пятилетнего плана», поощрять перебежчиков на Запад и т. п. Именно этим целям и были подчинены передачи «голоса» на русском языке.

В это время на американский пропагандистский конвейер были поставлены такие антисоветские штампы, как «красная угроза», «советский тоталитаризм», «железный занавес» (последний, правда, был зимствован у Геббельса).

Рассматривая радиопропаганду как «наиболее эффективный» канал «психологической войны», правящие круги США не жалели долларов на расширение технической базы «Голоса Америки» и его филиала — станции РИАС в Западном Берлине. В прошлом году на заседании одной из комиссий конгресса США директор информационного агентства США Фрэнк Шекспир с гордостью докладывал конгрессменам данные о масштабах деятельности этой радиостанции: она имеет ныне 115 мощных радиопередатчиков, в том числе 68 — за пределами США, суммарная мощность радиопередатчиков выросла по сравнению с 1942 годом в 300 раз, стоимость оборудования составляет почти полтора миллиона долларов, передачи ведутся на 35 языках общей продолжительностью более 800 часов в неделю. Сообщая эти данные, Шекспир не скрывал, что острей американской радиопропаганды направлено против социалистического мира.

Наслушавшись речей Шекспира о «высокой эффектив-

шым кіраўніцтвам, пры пабудове новай Еўропы прынясе шчаслівае будучае беларускаму народу».

Відаць, нашаму чытачу зразумела ўжо, для каго стваралася БЦР і чые інтарэсы яна абараняла. Дзіва што яшчэ і сёння кліўлендскія «свадомыя беларусы» аплаваюць той залаты для іх час.

КАЛІ ГАВАРЫЦЬ ПА-ПРАЎДЗЕ...

Наважыўся я сёння перабраць у памяці былое, раскажаць чытачам «Голасу Радзімы», як мне жывецца цяпер, сёе-тое параўнаць. Што грах таіць, не аб усім мне пісаць прыемна. Але што было, тое прайшло. Ніхто мяне тым былым сёння не папракае. А раскажаць праўду я мушу, бо гэта пойдзе толькі на карысць.

Паходжу я з Шаркоўшчыны, з Вялікага Сяла. Тут нарадзіўся ў 1918 годзе, тут прайшло маё маленства, праляцела маленства, успамінаецца, як хадзіў доць. Успамінаецца, як хадзіў у школу, польскую паўшхуню, у вёску Шкунцікі. Хадзіў у лапцях, бо бацька мой быў самым бедным у Вялікім Сяле. Таму ўся мая адукацыя складае на сённяшні дзень чатыры класы.

Шаркоўшчына ў тыя гады, як і ўся Заходняя Беларусь, лічылася польскімі «крэсамі ўсходнімі». Як і ўсюды, тут панавалі абшарнікі ды польскія асаднікі, забаранялася беларускае слова. Чым больш я падростаў, тым больш разумеў, якая несправядлівасць у нас. І тым больш кіпела ў грудзях злосьць і нянавісць да панскага ладу.

Ішлі трыццятая гады. Тады, помніцца, па ўсёй Заходняй Беларусі узняўся вялікі рух за свае нацыянальныя правы. Дзейнічала «Грамада». У нашай

Толькі ж нашошта прыкрывацца імем народа?!

У сувязі з пытаннем, узнятым Сямёнам Прышчэпаем, мы папраклі выступіць у нашай газеце былога ўдзельніка ІІ кангрэса, а цяпер пенсіянера Сяргея **КАЖАНА**.

Ніжэй друкуем яго артыкул.

вёсцы актывістамі «Грамады» былі Міхаіл Кобак, Купрыян Зуй, Іван Пугаўка. Падлеткам я таксама ўцягнуўся ў гэтую работу. Мне даручалі распаўсюджаць «Нашу ніву», «Крыніцу» ды іншыя беларускія газеты. Наш гурток, у якім я таксама ўдзельнічаў, ставіў беларускія п'есы. Мы спявалі свае, беларускія песні.

У 1938 годзе мяне прызвалі ў польскую армію. Служыў я ў Варшаве. Яе і абараняў у 39-ым, а як Варшаву ўзялі, трапіў у палон да немцаў.

Вярнуўся дамоў, а тут ужо Савецкая ўлада. Мой швагер Філафей Еўдакімаў, які пры паліцыі вымушан быў завербавацца на шахты ў Францыю, бо тут было не зарабіць на кавалак хлеба і не пражыць палюдску, стаў старшынёй сельсавета ў Германовічах. Ну, мяне таксама сталі гарнуць бліжэй да актыву.

Але не паспеў я апомніцца, зноў вайна, зноў акупацыя. Вярнуўся пань у свае маёнты, былыя чыноўнікі занялі свае месцы ў павеце. А савецкіх актывістаў сталі праследаваць.

Я паціху працаваў на сваім надзеле. Адноічы мы (я і яшчэ некалькі сялян) не паладзілі са старстам. Якубчонак яго прозвішча было. Па яго ілжываму даносу нас забралі ў Германовічы, у паліцыю, і ўсыпалі кож-

наму па 25 удараў гумай. Нібыта за тое, што мы збіраліся забіць Якубчонака. Адпусцілі як заложнікаў: калі са старстам што-небудзь здарыцца, нас расстраляюць.

Усё складалася так, што далей немагчыма было заставацца ў сваёй вёсцы. Што рабіць? Пайду, думаю, у Глыбокае, у акругу, параюся са знаёмымі. А быў гэта ўжо 1942 год. Казалі, што ў Мінску нейкі Іван Ермачэнка сарганізаваў беларускую народную самапомач (БНС).

У Глыбокім я і зайшоў у БНС. Расказаў ім пра сваю бяду. А мне і кажуць: «Ідзі да нас, тады немцы перастаюць цябе чапаць. Ты ж беларус? Вось і будзеш дапамагаць нам наладжаць беларускую справу». Не бачачы іншага выйсця, я і згадзіўся. Мяне прызначылі старшынёй самапомачы ў Браслаў.

Калі мяне агітавалі ісці ў БНС, то гаварылі: «Ты не бойся, арганізацыя наша не палітычная. Мы з немцамі не маем нічога агульнага. Проста будзеш дапамагаць беларусам». Я і паверыў. Ужо на месцы, у Браславе, я пачаў разбірацца, што да чаго, і зразумеў, што ўсё не так выглядае, як мне распісвалі ў Глыбокім.

Супрацоўніцтва з акупантамі ўжо зусім стала яўным, калі з іх дазволу ў 1943 годзе была створана Беларускай цэнтральная рада. БЦР падначаліла сабе і самапомач.

У хуткім часе прэзідэнт БЦР Р. Астроўскі, таксама, відаць, з дазволу немцаў, а можа і па іх патрабаванню — дзе мне ўсё значыць — выдаў загад аб арганізацыі Беларускай краёвай абароны (БКА). Гэта БКА стваралася нібыта на добраахвотнай аснове. Не скажу, як у іншых месцах, а ў нас на Браслаўшчыне добраахвотнасць гэта выглядала так: аднаго разу нам аб'явілі, што ўсе супрацоўнікі самапомачы падлягаюць мабілізацыі ў БКА і павінны з'явіцца на прыёмную камісію за атрыманнем належных дакументаў і зброі.

Тут я ўжо зразумеў, што канчаткова забытаўся.

У чэрвені 1944 года я атрымаў павестку з'явіцца к такому-та чыслу ў Мінск. Такія ж павесткі прыйшлі школьнаму інспектару Дварэцкаму, валасному старшыню з Опса Забароўскаму і яшчэ двум ці тром чалавекам. Сабраліся, едзем у Мінск. Строім здагадкі: чаго гэта нас выклікаюць аж у самую сталіцу?

У Мінск дабраліся 26 чэрвеня. Нас сустрэлі, размясцілі на прыватных кватэрах. Сказалі: заўтра а 8-ай гадзіне ў гарадскім тэатры адкрываецца ІІ ўсебеларускі кангрэс. Быць там к вызначанаму часу. Мы — гэта значыць я і мае спадарожнікі — маем на кангрэсе прадстаўляць Браслаўшчыну як паўнамоцныя дэлегаты.

Вось так я быў «абраны» на ІІ кангрэс. Напярэдадні вечарам да нас прыйшоў нейкі Радзько. Сказаў, што ён камандзір батальёна БКА і член урада, гэта значыць рады. Радзько гаварыў нам, што на кангрэсе будзе пастаўлена пытанне аб аддзяленні Беларусі ад Расіі, аб выхадзе з Саюза ССР.

— Выйсці то не штука, — заўважыў нехта з нас, — але куды і да чаго прыйсці?

— Трэба змагацца за незалежнасць у саюзе з немцамі, — энергічна намаўляў нас Радзько.

«Нішто сабе незалежнасць», — падумаў я, але змаўчаў і прычыць не стаў.

А назаўтра быў кангрэс, дзе ад імя народа, але ж без яго волі і згоды на тое, было заяўлена аб разрыве з Савецкай Расіяй, скасаванні БССР і абвешчана ўлада БЦР.

Праўду сказаць, я і «дэлегат» з іншых раёнаў Беларусі, «абраны» на кангрэс таксама, як і мы, больш пакурвалі ў калідорах, чым сядзелі ў зале. Не трэба вялікага розуму, каб уявіць: Астроўскі і яго супольнікі і без нас прымуць тая рашэнні, аб якіх з немцамі дагаварыліся загадзя.

І вось сёння, праз колькі год, сама па сабе прыходзіць у

галаву думка: як я, сын батрака, апынуўся сярод такіх прайдзісветаў, як Ермачэнка, Радзько, Іван Касцяк? А не адзін жа я паверыў, быццам яны шчырыя патрыёты і змагаюцца за беларускі народ. Шкада, што за розум чалавек хапаецца часам запозна.

Але лепш стаць відушчым позна, чым век свой быць сляпым. Народ мой пакараў мяне за здраду ў цяжкі для Беларусі час. Пакараў справядліва, аднак не зрокся мяне. Я зноў стаў раўнапраўным грамадзянінам маёй краіны. Жыву, як і ўсе людзі. Маю свой дом, а ў доме таксама, як і ў кожнага, — і абстаўлена, і прыбраная. Пры доме агарод і сад такі, што, можа, хто яшчэ і пазайздросціць.

У пяцьдзесят год я выйшаў на пенсію. Штомесяц атрымліваю 120 рублёў. Жонка таксама на пенсіі. Дае 84 рублі ў месяц. На такія грошы можна пражыць бязбедна. А калі ахвота, то можна яшчэ і прырабіць. Але гэта ўжо свая раскоша.

Дзеці ў нас — не тое, што мы з жонкай: адукаваныя, маюць добрую спецыяльнасць. Дачка робіць у лабараторыі на заводзе. Сын скончыў тэхнікум і працуе ў Наваполацку. Ніхто ніколі ім у вочы не тычкаў за бацькавы грахі.

Канчаючы свае заметкі, я вось што хачу сказаць. Не тая сёння Беларусь, не тая і беларусы. Што горад, што вёска — усюды і жыюць аднолькава і думаюць. Для мяне ў дзяцінстве новыя лапці былі раскошай, а мае дзеці ўжо новыя боты не стануць насіць. Ім трэба чаравікі, ды наймаднейшыя.

Тут як ні круці, а калі пачэснаму, прыйдзеш да аднаго вываду: беларусы зажылі палюдску толькі пры Саветах. І такая Беларусь, савецкая, мілая і мне, і маім дзецям.

Сяргей **КАЖАН**.

г. Полацк.

ности» радиопередач на Советский Союз, растроганные конгрессмены выделили «Голосу Америки» на 1972 год 44 миллиона долларов, а также поддержали решение еще больше увеличить с текущего года объем вещания на русском и украинском языках.

Перед лицом происходящих в мире изменений, в первую очередь неуклонного укрепления позиций социализма, формы, методы и содержание западной радиопропаганды на социалистические страны не остаются неизменными.

Существенная тактическая перегруппировка была произведена в империалистической пропаганде в начале 60-х годов, когда Запад был вынужден отказаться от грубо агрессивных антисоветских доктрин даллесовского толка и взял на вооружение политику «наведения мостов», т. е. курс на идеологическое «разрыхление», «эрозию» социализма при помощи идейно-пропагандистских средств.

В рамках этой политики хозяева «Голоса Америки», «Свободы» и «Свободной Европы» сочли целесообразным отказаться в определенной степени от примитивного, «пещерного» антикоммунизма первых послевоенных лет, закамуфлировать свои истинные цели, придать радиопередачам вид «объективности», «добродетельности» и т. п. Соответственно была несколько перестроена и структура американского радиовещания на социалистические страны, стало больше «развлекательных» передач с вкрапленными в них и тщательно подобранными политическими сообщениями, больше душещипательных бесед о необходимости «улучшения» социализма, о «никчемности» идеологии в век научно-технической революции и т. д.

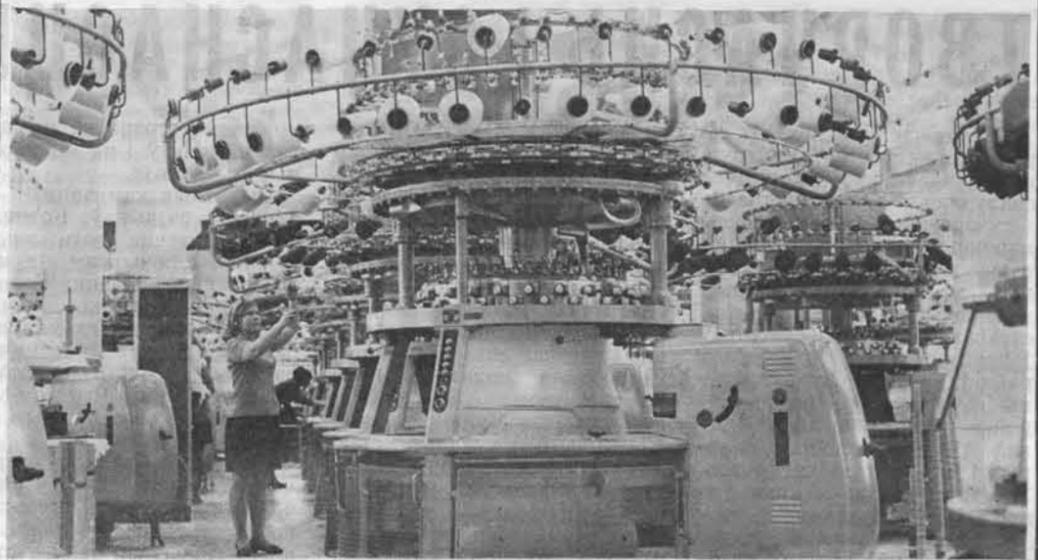
Но эта «мягкая» линия пропаганды одновременно сочетается с грубой клеветой, использованием примитивных штампов «психологической войны». Сколько разных штампов («советская угроза», «коммунистический заговор» и т. д.) было, например, выброшено на Западе в эфир и на страницы газет после апреля прошлого года, когда империалистическая пропаганда бросилась в атаку на внешнеполитическую программу XXIV съезда КПСС, пыталась принизить ее историческое значение, отвлечь от нее внимание мировой общественности. И вновь, как это уже бывало в прошлом неоднократно, эта атака захлебнулась, а советская программа мира стала конкретной повесткой дня международной жизни, общей платформой всех миролюбивых сил.

Однажды Ли де Форест, известный американский изобретатель в области радиоэлектроники, опечаленный тем, как деградирует американское радио, написал такие слова: «Что вы, джентльмены, сделали с моим детищем? Оно было задумано как мощный инструмент для пропаганды культуры и прекрасной музыки... Вы унизили его... Содержание радиопередач остается настолько примитивным, что можно подумать, будто вы и ваши хозяева считаете большинство ваших слушателей умственно отсталыми людьми».

Неизвестно, напомнил ли кто-нибудь эти слова в день 30-летнего юбилея тысячам сотрудников «Голоса Америки» и знают ли эту цитату их коллеги из «Свободной Европы» и «Свободы». А стоило бы знать...

К. ЮРЬЕВ.
«Известия».

На просторах Родины

В городе Лениногорске (Восточно-Казахстанская область) вступила в строй фабрика верхнего трикотажа. Уже в этом году предприятие должно выпустить свыше 4 миллионов изделий. НА СНИМКЕ: (вверху) в цехе вязальных машин. Фото Г. ГЕЛЬФАНДА.

В средней школе № 1 города Биробиджана (Еврейская автономная область) создана телевизионная студия. Оборудовали ее юные техники, члены самодеятельного кружка. Особой популярностью пользуются у школьников лекции из цикла «В мире профессий». НА СНИМКЕ: (слева) школьная телевизионная студия начинает очередную передачу. Фото В. ВОЛОШЕНКО.

[Окончание.

Начало в №№ 14—17].

В 1920 году была образована в составе Российской Федерации Казахская автономная республика, которая до 1925 года называлась Киргизской, ее правительство находилось тогда в Оренбурге, а затем переехало в Кызыл-Орду, прежде чем обосноваться в нынешней столице республики Алма-Ате.

С 1924 года началось национально-государственное размежевание Средней Азии. Среднеазиатские народы самоопределились и достигли своей национальной государственности.

Из районов Туркестанской АССР, Бухарской и Хорезмской народных республик в 1924 году образовались Узбекская и Туркменская ССР, вступившие непосредственно в СССР, как самостоятельные союзные республики.

Таджикская АССР образовалась в 1924 году. В 1929 году она стала самостоятельной союзной республикой, непосредственно вошедшей в СССР.

В 1936 году Казахская республика стала союзной и непосредственно вошла в СССР.

В октябре 1924 года из части Туркестана была образована Кара-Киргизская автономная область, переименованная в мае 1925 года в Киргизскую автономную область, которая в феврале 1926 года была преобразована в Киргизскую АССР. В 1936 году Киргизская АССР стала союзной республикой и непосредственно вошла в СССР.

Таким образом, окончательное национальное самоопределение народов Средней Азии завершилось в 1936 году образованием пяти союзных республик.

В 1940 году Прибалтийские независимые республики — Эстонская, Латвийская и Литовская, вновь вступив на путь строительства социализма, вошли в состав Советского Союза в качестве союзных республик.

В том же году Молдавская автономная республика, образованная в 1924 году в составе Украинской республики, после возвращения Бессарабии была преобразована в самостоятельную союзную республику с непосредственным вхождением в СССР.

ПО ЛЕНИНСКОМУ ПУТИ

За годы, минувшие после принятия первой Конституции Советского Союза, произошли большие изменения в социально-экономической и культурной жизни нашей страны.

Успешно преодолевая вековую экономическую, техническую и культурную отсталость угнетенных царизмом народов, Советская власть превратила в про-

мышленно развитые социалистические республики некогда заброшенные окраины бывшей Российской империи. Народы Средней Азии и некоторых других слаборазвитых национальных районов совершали успешный переход к социализму, минуя мучительную стадию капиталистического развития.

Выросли и окрепли братская дружба и общее морально-политическое единство всех советских народов, сплотившихся вокруг Коммунистической партии и бессмертных идей великого Ленина.

Все эти исторические победы социализма в нашей стране надо было отра-

женные и заброшенные царские колонии.

72 процента населения дореволюционной России не умело ни писать, ни читать. Тогда многими считалось, что для ликвидации неграмотности в России потребуется не менее 200 лет! Советский Союз уже давно успешно справился с этой исторической задачей и сейчас является страной всеобщей грамотности.

В Белоруссии, Узбекистане, Казахстане, Азербайджане, Литве и Молдавии до революции не было ни одного высшего учебного заведения, а в Киргизии, Таджикистане и Туркменистане не было

яркие звезды поэзии, как аварец Расул Гамзатов или балкарец Кайсын Кулиев, пишущие на родном языке и широко переводимые на языки других народов. Это — выдающиеся поэты из малых народов (а ведь аварцев всего менее 400 тысяч, а балкарцев менее 100 тысяч!), но они стали такими популярными и любимыми в стране, как и талантливые поэты больших народов.

Социальные условия, которые созданы в нашей стране, помогают рождению новых и новых ярких талантов в области литературы, науки и искусства, безотносительно к тому, большой или малой нации эти таланты принадлежат.

Важно при этом отметить особую значительность происходящего у нас процесса взаимной связи, взаимопомощи, взаимопроникновения и в то же время идейного единства национальных культур народов, находящих в нашем братском советском содружестве, когда каждая из национальных культур является как бы ветвью единой социалистической культуры СССР.

Мы встречаем 50-летие существования Советского Союза под лозунгом борьбы за выполнение исторических решений XXIV съезда КПСС.

Съезд партии отметил, что за последние годы были сделаны новые крупные шаги вперед в создании материально-технической базы коммунизма, в укреплении экономического могущества и обороноспособности страны и повышении благосостояния народа.

Наметив на пути дальнейшего широкого экономического, культурного и социально-политического развития нашего общества, XXIV партийный съезд указал, что одним из решающих факторов, определяющих успехи народов СССР, является укрепление единства советского общества, развивающегося под руководством Коммунистической партии, последовательно проводящей в жизнь ленинскую национальную политику.

«Необходимо и впредь, — говорится в решении партийного съезда, — неуклонно проводить ленинский курс на укрепление Союза Советских Социалистических Республик, исходя из общих интересов Советского государства, а также учитывая условия развития каждой из образующих его республик, последовательно добиваясь дальнейшего расцвета всех социалистических наций и их постепенного сближения».

В этом — залог наших дальнейших успехов на пути к коммунизму.

Анастас МИКОЯН,
член Президиума Верховного
Совета СССР, член ЦК КПСС

СОВЕТСКОМУ СОЮЗУ ПЯТЬДЕСЯТ ЛЕТ

зитель, а главное, закрепить в законодательном порядке в основном законе Советского государства — в его конституции.

Пять с половиной месяцев шло всенародное обсуждение проекта новой Конституции СССР. 5 декабря 1936 года Чрезвычайный 8-й Всесоюзный съезд Советов принял эту конституцию, отразившую те глубочайшие изменения, которые произошли в жизни советского народа после Великой Октябрьской социалистической революции, и определившую новые конституционные права граждан страны победившего социализма.

Мне посчастливилось принять участие в работе всех всесоюзных съездов Советов, побывать на сессиях всех созывов Верховного Совета СССР, и я должен сказать, что нет, вероятно, большего счастья, чем вот так, воочию, увидеть, как от съезда к съезду, от сессии к сессии под знаменем бессмертных идей великого Ленина последовательно и неуклонно шел исторический процесс развития нашей Родины, как расцветали наши советские национальные социалистические республики, ранее отсталые, уг-

даже и средних специальных учебных заведений. В настоящее время каждая из советских республик имеет широкую сеть высших и средних учебных заведений, готовящих специалистов самых разных профилей.

Посмотрите на огромное развитие сети народных библиотек, театров, клубов, музеев, выставок. Посмотрите, какими гигантскими шагами пошло вперед — после Октябрьской революции и особенно после образования СССР — развитие культуры, литературы, кинематографии, музыки, изобразительных и других искусств буквально в каждой национальной советской республике! А ведь до революции многие из народов, проживавших на территории Российской империи, не имели не только своего национального театра, литературы и искусства, но и элементарной письменности!

За эти годы выросла целая плеяда национальных писателей, пишущих на родном языке. Раньше трудно было даже мечтать, чтобы так скоро — с точки зрения исторических масштабов — в созвездии талантливых поэтов нашей многонациональной страны засветили такие

ТРАДЫЦЫЙНАЯ НАРОДНАЯ ТВОРЧАСЦЬ І СУЧАСНАСЦЬ

У творчасці майстроў народнага мастацтва Беларусі на дзёна тонка і гарманічна спалучаюцца старажытнасць і сучаснасць. Сёння тысячы народных майстроў працягваюць працаваць з традыцыйнымі матэрыяламі, выкарыстоўваючы новую тэхналогію, ствараючы мноства сувеніраў і прадметаў быту. У гэтых работах шырока прадстаўлены народная творчасць, героіка грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, гісторыі і прырода роднага краю. Усё гэта выканана ярка, душэўна, па-народнаму цёпла.

За гады Савецкай улады, перажыўшы другое нараджэнне, народнае мастацтва Беларусі паўстала перад намі светлым і абноўленым.

Выклікаюць захапленне яркія арнаментаваныя пясчаныя ткачыя Гомельскай, Брэсцкай, Гродзенскай, Магілёўскай абласцей. Сельскія майстрыхі працуюць самі і вучаць даўняму майстэрству дзяцей. Ткачыха Ніна Паўлава са Слуцка вядзе гурток у школе. Пад яе кіраўніцтвам дзяўчынкі ткуць прыгожыя ўзорныя паяскі для сукенак, арнаментаваныя гальштукі, закладкі для кніг, а пад кіраўніцтвам Ганны Ласіцкай і Вольгі Сідарук дзяўчынкі-школьніцы, займаючыся ў Пінскім доме пianaраў, ткуць узорныя сурвэткі. Ручное ткацтва працягвае жыць, робіцца ўсё больш прыгожым і цікавым.

Вера Гаўрылюк з Брэста, Кацярына Арцёмка з Магілёва, Еўдакія Дзмітракова

з Чачэрска, Соф'я Пяткоўская з Верхнядзвінска і многія іншыя майстрыхі, выкарыстоўваючы чарот, салому ў спалучэнні з ніткамі, ствараюць прыгожыя невялікія сурвэткі, дэкаратыўныя панно.

На дзёна тонка адчуваюць беларускія майстры матэрыялы. Не толькі льняная нітка, але і гнуткая лаза, гліна, дрэва робяцца падатлівымі ва ўмелых руках. Баранавіцкі майстар Іван Буйвіч пляце з лазы прыгожыя кошкі, стварае сапраўдныя творы мастацтва, дабіваючыся дакладнага рэльефнага малюнка, рытмічнай пабудовы кампазіцыі. У яго панно «Чырвоныя віцязі» добра чытаецца строга сілуэт воінаў у востравэрхіх шлемах з аголенымі шаблямі. Перапляценні лазы ствараюць прыгожыя светачныя малюнак у панно «Крэсер «Аўрора».

Каму невядома беларуская кераміка? Нашы ганчары здаўна славіліся сваім майстэрствам. Ганчарная тэхніка разнастайная. Антон Такарэўскі з Пружан і цяпер працуе ў традыцыйнай тэхніцы чорна-глянцавай керамікі. Формы яго вырабаў прыгожыя, зручныя для карыстання.

Шырока вядома івянецкая распісаная кераміка. Вырабы старэйшых майстроў Франца Целішэўскага, Віктара Кулікоўскага, Івана Маўчановіча, Станіслава Адамовіча, Міхаіла Звярко, Антона Пракаповіча — гліны, наборы для вадзі і віна, збаны, міскі і місачкі, дэкаратыўныя вазы —

можна сустрэць на прылаўках магазінаў і на міжнародных выстаўках.

Выдатныя кампазіцыі беларускіх рэзчыкаў. Кожны з іх вызначаецца сваім індывідуальным почыркам. Іх мастацтва адрозніваецца разнастайнасцю тэматыкі, вобразнасцю. Вялікай папулярнасцю і павагай карыстаецца старэйшы івянецкі рэзчык Апалянары Пупко. Яго дом ужо даўно стаў своеасаблівым музеем.

Дзмітрый Сталюроў, загадчык сельскага клуба ў Рагачоўскім раёне Гомельскай вобласці, былы ўдзельнік Вялікай Айчыннай войны, стварыў выдатныя вобразы людзей працы: «Трактарыст», «Камбайнер» і незабытыя вобразы воінаў: «Франтавы шафёр», «Перад боем», «Пасля бою», «У зямлянцы».

Наведвальнікі выставак народнай творчасці, незалежна ад іх прафесіі, узросту, захапляюцца майстэрствам рэзчыкаў Валянціна Альшэўскага, Леаніда Шостака, Івана Лука, Ануфрыя Шудрыка, Дзмітрыя Сакажынскага, Анатоля Міхееўкі.

Творчасць беларускіх майстроў шматгранная, непаўторная па вобразнасці, каларыту. Яна распаўсюджана ў кожным раёне, у кожнай вёсцы.

Каб развіваць лепшыя традыцыі старажытнага мастацтва, узбагачаць іх і перадаваць новаму пакаленню, створаны Рэспубліканскі і абласныя дамы народнай творчасці. Па іх запрашэн-

ню мастакі-прафесіяналы дапамагаюць народным майстрам авалодаць мастацкім рамяством, асвоіць матэрыялы, падабраць тэматыку. Пры дамах культуры, клубах арганізуюцца гурткі, студыі, творчыя клубы, у якіх у асноўным займаецца моладзь пад кіраўніцтвам вопытных мастакоў. У абласцях праводзяцца творчыя семінары.

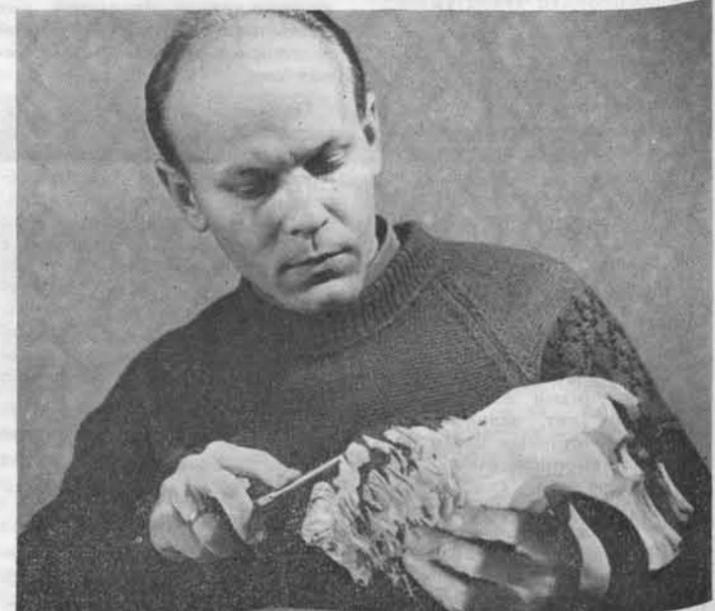
Аднак лепшай школай з'яўляюцца выстаўкі народнай творчасці, на якіх экспануюцца самае каштоўнае, што створана таленавітымі самадзейнымі мастакамі.

Цяпер народныя майстры, самадзейныя мастакі рыхтуюцца адзначыць знамя-

нальныя даты — юбілей беларускіх паэтаў Я. Купалы і Я. Коласа. У самых розных матэрыялах увасабляюць народныя ўмельцы літаратурных герояў Купалавых і Коласавых твораў.

Вялікая і хвалючая тема сёлета — 50-годдзе з дня аб'яднання рэспублік у адзіны Савецкі Саюз. Гэта дата для нас вельмі важная, таму што і само народнае мастацтва, якое адлюстроўвае нашу савецкую рэчаіснасць, здолела дасягнуць такога яркага росквіту дзякуючы савецкаму сацыялістычнаму ладу.

Ганна ТАЛЧЫНСКАЯ,
дырэктар
Рэспубліканскага дома
народнай творчасці.

У вольны ад работы час урач-акуліст Свіслацкай раённай бальніцы Б. Баранюскі займаецца разбой па дрэве, з пластыліна і гліны лепіць фігуркі зяброў і птушак. Свае работы ён шчодро дорыць сябрам, знаёмым, калегам.

НА ЗДЫМКУ: Барыс БАРАНОЎСКІ за любімым заняткам. Фота А. ПЕРАХОДА.

ХАТЫ былі на востраве. Востраў гэты, праўда, не кожны прызнаў бы за востраў — аб яго не плёскаліся ні марскія, ні нават азёрныя хвалі. Навакोल адно гніла купістая дрыгва ды моклі панурыя лясы.

Вёска тулілася ля берага вострава — платы агародаў дзе нідзе забягалі на купе ўзболатка. З другога боку, на поўнач, балоты крыху адступалі, дорачы людзям пясчанае поле. Адступалі балоты і на заходнім баку, дзе рунелі ці жаўцелі да краю лесу палі, таксама скупя, няўдзячныя, хоць у іх глебе і было менш пяску. З поўдня балоты зноў падбіраліся да саламяных, замшэлых радоў стрэх, але ў гэты бок ішла найбольш сувязь са светам, і тут па дрыгве была намощчана дарожка. Што гэта за дарожка, можна меркаваць хоць бы з таго, што ездзілі па ёй смелатолькі ў маразы, калі і непразная твань навокал рабілася цвёрдай, як ток, ці ўлетку, калі дарожка перасыхала.

Большую частку года востраў быў як бы абасоблены ад іншых вёсак і мястэчак. Нават у непаганьня дні рэдкія газеты ці лісты ад сыноў і братаў дабіраліся сюды ў паляшучкай торбе нялёгка — каму было прыёмна лазіць па гразі без вельмі важнай прычыны, — але і гэтая нямоцная сувязь са светам пры кожным зацяжым дажы лёгка рвалася. Восенню ці вясной яна перарывалася на цэлыя месяцы: багна, што страшна разбухала ад слоты і разводдзя, адразула востраў ад свету мацней, чым гэта маглі б зрабіць абшары вадзянога прастору. Многія дні людзі жылі, як на плыце, які злая нягода адарвала ад берага і занесла ў мора, — трэба чакаць адно, калі спадарожны вецер ці лёс зноў падгоніць да зямлі.

Але такое становішча тут не пелохала, людзям на востраве яно здавалася зусім звычайным. З усіх бакоў, блізка і далёка, ведалі яны, — такія ж самыя выпсы сярэд бясконых багнаў, дзікіх зараснікаў, што разлегліся на сотні вёрст з поўначы на поўдзень і з захаду на ўсход. Людзям тут трэба былі жыць, і яны жылі. Аднастойныя нудныя дажджы, што месяцамі лілі на мокрая стрэжы, сцюдзёныя вятры, што люта білі ў замерзлыя вочкі-шыбы заваямі, цёплае сонца, што ўставала ў пагодныя дні над купамі аleshніку, — усё бачыла гэта востраў заклапочаным, у няспынай, штодзённай руплівасці. Людзі заўсёды чым-небудзь былі заняты: уранку і ўвечары, летам і зімою, у хаце, на двары, у полі, на балоце, у лесе...

Жылі ўжо Курані і ў гэту чэрвенскую рань. Калі сонца выпрыснула першыя праменні між вяршынь Церамоскага лесу, з камяноў на куранёўскіх стрэхах віліся ціхі дымочкі, у расчыненых хлявах там і тут чулася цыркканне малака ў дэні, лагодныя і строгія пяркі жанчын. У некалькіх дварах гукі гэтыя перабіваў чысты, працавіты клёкат жалеза, аб жалеза — касцы ладзілі, адбівалі малаткамі косы, рыхтаваліся ісці на балота. На пустой вуліцы, з торбай цераз плячо, ніжучы босымі нагамі цёмны след на падбеленай расой траве, ішоў, размахваю доўгай вераўчанай пугай яшчэ санлівы хлопеч-пастух. Ён час ад часу звонка ляскаў пугай і аднастойна, хрыпата пакрыкваў:

— Ка-ро-вы!.. Ка-ро-вы!.. Ка-ро-вы!..
Голас яго пасля сну быў нямоцны, высільвацца яму не хцелася, і ён як бы памагаў сабе лянівым, але звонкім ляскам пугі. Вароты на вуліцу хутка расчыняліся, каровы павольна, са шляхецкай паважнасцю сыходзіліся ў статак, які багачеў рыкам, пярэсціўся, шырэй на ўсю вуліцу. Калі ён дайшоў да краю сяла, з апошняга двара высунулася рудая з белай лысінкай карова, якую падганяла чарная дзяўчына з дубцом. Далучыўшы карову да статака, дзяўчына з дубцом падбегла вярнулася ў хату, але не выпуаў яшчэ статак з вуліцы,

Пасля разліву.

Фота А. ГЛІНСКАГА.

РАДНІЦА

УРЫВАК З РАМАНА ІВАНА МЕЛЕЖА «ЛЮДЗІ НА БАЛОЦЕ»

як яна ўжо з драўляным вядром у руцэ паявілася зноў на двары. Яна падыйшла да зруба калодзежа, які другім бокам выходзіў на суседні двор, бразнула, начапіла дужку вядра на крук вочапа. Журавель варухнуўся, падаўся вочапам да вадзі, задаволена, радасна зарыгеў.

Набраўшы вадзі, дзяўчына ўжо звыкла намерылася пацягнуць вочап і раптам адумалася, аслабіла рукі. Нахіліўшыся больш над калодзежам, прытрымліваючы рукой вочап, каб не вагаўся, стала глядзець уніз, чакаць, калі вада супакоіцца. Яна хацела, мусіць, паглядзецьца ў ваду, але з хаты раптам пачуўся незадаволены крык:

— Ганно-о! Дзе ты, нячыстая сіла!

— Я — заразі!.. Нясу ўжэ!..

Дзяўчына заспяшалася, хутчэй зняла вядро з вочапа і, разліваючы на пясок ваду, падалася к хаце...

На суседнім двары, каля хлява, завіхаўся пры калёсах барадаты, у палатнянай доўгай сарочцы дзядзёка — квачом з дзёгцем, што маслена пабліскаваў ад сонца, мазаў восі. Паблізу яго, прывязаны да плота, стаяў нягразны галавасты конь, лянёва штосьці шукаў у траве...

У двары, што быў за гэтым, жанчына несла зелле свінні і падсвінку, якія рохкалі і вішчалі так прагна, што віск іх на час заглушыў усе іншыя гукі куранёўскай раніцы.

— Ціхо! Няма на вас угамону! — крыкнула на іх жанчына, падаючы спажыву, на якую свінні адразу накінуліся, душачыся, адпыхваючы адно аднаго і кусаючыся. Асабліва лютавала худая свіння, і жанчына пашукала вачыма друкка, каб супакоіць яе, адагнаць ад падсвінкі. Але друкка не было, і яна згосна таўханула свінню парэпнай нагой, прыгразіла:

— Вось я зараз цябе!..
З кожнай хвілінай Курані ўсё больш поўніліся людскімі галасамі, людскім рухам — на адным двары маці клікала сына, на другім плакала, залівалася слязьмі не ў час разбуджанае дзіця. У двор каля ліпы пажыцель чалавек уводзіў з пашы каня, з двара насупроць выганялі парасят, і ішло за імі пакослівае мурзатае дзіця, як старсе, угінаючы плечы...

най, з упартымі, невясёлымі губамі.

Маці пашкадавала будзіць яго раней. Але і цяпер прычынаца яму было нялёгка — калі яна будзіла, у галаве некаторы час мяшаліся і малюнк перарваных дзіўных відовішчаў, і словы маці, і назойлівы бусліны клёкат... Жмурачыся ад сонца, на ганку Васіль успомніў пра гэты клёкат, паслухаў — хтосьці блізка адбіваў касу — клё, клё, клё. У галаве варухнулася абьякавая думка, што гэта і быў той клёкат, які ў дрымоце здаўся за бусліны.

За гэтым на памяць прыйшлі яму словы, якімі маці будзіла: «Устань, сыноч... Устань, бо ўсе ўсталі... Позно будзе...» Ён зірнуў на сонца — дзе яно, нізка ці высока — і на момант аслеп ад яго бляску. Ён, было добра прыкметна, адразу як бы ажыў, занепакоіўся — сонца ззяла, яму здалося, высока.

«Не разбудзіла па-людску! Калі ўсе ўсталі! — падумаў незадаволена, нават узлавана пра маці і тут жа заклапочана падаўся з ганка. — Каня трэ хутчэй прывесці!.. А то выберашся пазней за ўсіх цераз ету матку!.. Сорам будзе!..»

Ён падбегам падаўся да ўзболатка дзе пасціўся перад аleshнікам спутаны конь. Калі ён уехаў зноў на двор, убачыў сутулаватага, з жоўтай лысінкай дзеда Дзяніса, які корпаўся пры калёсах. Дзед колкі дзён таму, ловачы рыбу, вымак і прастудзіўся — учора пластам ляжаў на печы, а сёння — на табе, таксама падняўся.

— Мо паправіліся ўжэ? — кінуў Васіль, саскочыўшы з каня.

— Эге, паправіўся! — панура пекруціў галавой дзед. — Тым часам, як дзіця, якое першы раз устало...

— Дык леглі б пайшлі.

— Улежыш тут! У етакі дзень! — дзед правёў худой рукой пад пазам каня. — Наеўся непаного!

— Наеўся.

Ён вярнуўся ў каморку, зняў адбітую дзедам касу, паспрабаваў, як вучыў Чарнушка, ногцем вастрыве — хоць гэта ён ужо рабіў учора некалькі разоў, — выцягнуў з-пад палацяў лапці і стаў абувацца. Валодзька, малы бялявы брат, што спаў на палацях, раптам заварушыўся, расплюшчыў вочы, зірнуў на Васіля і мігам ускочыў.

— Вась, а Вась, — і я!
Васіль прамовіў:
— Ляжы ты, нуда! Чаго ўспёрся ні свет ні зара!

— Вась, вазьмі мяне... з сабою!..

— Трэба ты мне!
— Ну, вазьмі-і!
Дарэмна Валодзька чакаў адказу, пазіраючы на брата вачыма, якія прасілі і малілі, ніяк не хочучы верыць у братнюю чэрствасць. Васіль маўчаў. Ён быў непакісны. Абуўшыся, Васіль заклапочана пашаргаў у хату, па-ранейшаму нібы не заўважаючы брата, што, як прывязаны, патупаў услед.

Калі маці падала на стол аладкі і нават — дзіва! — скавародку з салам, Валодзька амаль не аддаў гэтаму ўвагі, па-ранейшаму чакаў.

— Ну, Вась?
— Дай, тым часам, паесці чалавечу, — сказаў дзед, які ўжо гарбата сядзеў каля стала, нічога не браў у рот. — І сам еш.

— Глядзі от, — ласкава прыступілася маці.

Яна знарком паклала перад Валодзькам аладку і кавалачак рудога сала, зірнуўшы на якое, Валодзька не ўтрываў і на час адстаў ад брата. Маці падала яму яшчэ кавалачак, дадала некалькі ласкавых слоў, і сэрца малага палагоднела ад гэтай даброты. Але неўзабаве яму давясло адчуць, што гэтая матчына даброта была ўсяго-наўсяго хітраасцю, бо ледзь толькі Валодзька падаў, маці мякка, ласкава сказала:

— Ты, сыночак, будзеш з дзедам, хату пасцеражэш. Ды глядзі добраанчо — усё дабро тут на вавых руках!.. Не дай бог што-небудзь учыніцца — згалею зусім!

— Я на балота хачу! — заявіў упарта малы.

Выціраючы аладкай скавародку, Васіль жорстка кінуў:
— Мало што ты хочаш!
З якой зайздрасцю і непакоем пазіралі Валодзькавы вочы, як каля хлява запрагаў старэйшы брат рудога Гуза, пагрозна пакрыкваючы, як дзед укладваў касу, як маці прыязвала торбу з харчамі і абгортвала

ўкінутай у воз травой дубовую біклажку з вадой. Сачыў малы то за маці з дзедам, то за братам, нахмурыўшы шаўкавістыя выцвілыя на сонцы броўкі, ніяк не мог паверыць у чалавечую бессардэчнасць, чакіў з тайнай надзеяй жаданай перамены.

Васіль тузануў вераўчанымі лейцамі Гуза, і калёсы паволі пакаціліся па двары на вуліцу. Тут Васіль азірнуўся — на ўсёй вёсцы, амаль каля кожнай хаты, стаялі калёсы, касцы, жанчыны і дзеці. На ўсёй вуліцы было на рэдкасць людна, яна ўся жыла добрай чалавечай заклапочанасцю.

Маці чамусьці яшчэ раз забегла ў хату, потым сказала дзеду, каб ён не высільваўся, пэйшоў лёг, стала наківацца Валодзьку, што яму трэба і чаго нямажна рабіць: каб быў пры хаце, каб слухаўся дзеда, каб не дурэў з агнём, — і Валодзька адчуў, што эгошнія яго надзеі прападаюць.

— Не хачу! — адказаў адным словам Валодзька.

— А этаго во — хочаш? — памахаў яму пугай брат.

Валодзька толькі яшчэ больш нахмурыў бровы. Маці ж усё не траціла надзеі дамовіцца па-добраму:

— Я табе кулеш у чыгунку ў печы паставіла. Смачны, з малаком... А ў прыпечку яечко вазьмі!.. Можаш узяць!

— Едзьце бо! — сказаў дзед. — Угаворваюць, ей-бо, як пісара веласнога!..

Маці падабрала дамаканую сваю спадніцу і звычайна села на калёсы, спусціўшы з драбінак босыя парэпаныя ногі.

— Дык глядзі ж, кеб пільнаваў добра! Бо ўвечар я прыеду!

Балодзька, здаецца, нічога не хацеў слухацца: ні матчыных добрых слоў, ні дзедавай строгасці, ні братавай пагрозы пугай. Ледаў калёсы рушылі па вуліцы, ён, набычыўшыся, падтрымліваючы рукой штонкі, што спадалі, маўкліва падаўся услед.

— Вярніся, неслух! — пачуў ён дзедаў загад, але не падумаў спыніцца.

Валодзька ведаў, што дзед не лкбіў непаслухмянасці і што маці таксама не дай бог увесці ў гнеў, але яму так хацелася ехаць на балота, што і страх не ўтрымліваў, — Валодзька адно для бяспекі трымаўся наводдаль ад воза. Калі калёсы прыпыніліся і брат паказаў, што збіраецца саскочыць, малы адразу стаў таксама, гатовы да ўсяго. Васіль пагразіўся яму:

— Толькі пайдзі услед!

Калёсы спыніліся яшчэ разы тры, і кожны раз то маці, то брат загадвалі вярнуцца, не на жарт абчалі нябаць, і можа Валодзька адолеў бы сваё вялікае хаценне, калі б не ўбачыў, што на другім возе, які выехаў услед з сяла, сядзіць разам з бацькам яго найбліжэйшы прыяцель, супольнік ва ўсіх шкодах, Хведзька. Гэта надало Валодзьку порсткасці, і ён яшчэ смуглей кінуўся за калёсамі.

— А-а, — закрычаў, душачыся слязьмі, ён, — вазьміце!

Маці злезла з калёс.

— Вярніся! Ідзі дамоў, чухеш!

— Не пайду!

— Не пайдзеш?

Праз некалькі хвілін ён ляжаў на мяккай раллі між кусцікаў бульбы блізка ад дарогі, і ўзлавана маці моцна і гучна пляскала яго па голых паружавелых палавінках.

— Вернешся?.. Вернешся?.. Бернешся?

Валодзька, рыючы лбом пухлую зямлю, выў і роў ад болю, ад крыўды, ад злосці, але не гаварыў нічога.

Маці пайшла ад яго, так і не дачакаўшыся хоць слова.

Сядзячы ў бульбоўніку, ён цераз заваалоку слёз ззеравата пазіраў, як яна ішла да воза, як села і паехала, грозна глянуўшы на яго. «Кеб ты... кеб табе... немач!» — кіпела ў ім няўтольная злосць.

Паўз малага па дарозе ехалі і ішлі мужыкі, і амаль кожны падсмейваўся з яго бяды: «Што, усыпалі?» Гэта распальвала яго крыўду. Невясёлы, адзіноскі і, як мала хто ў свеце, няшчасны, пацёрся ён дамоў, пацёрся цераз бульбоўнік, цераз агароды, толькі б нікога не сустракаць, нікога не бачыць!..

ГАРАДЫ Ў ЭКСЛІБРЫСАХ

Многія ўладальнікі бібліятэк аздабляюць свае кнігі спецыяльным кніжным знакам — экслібрысам: сімвалічным малюнкам з імен кнігалоба. Сложэты экслібрысы могуць быць самымі разнастайнымі — найчасцей яны адлюстроўваюць прафесію кнігалоба, яго духоўныя інтарэсы альбо пераважную тэму сабраных ім кніг.

Асаблівай увагі заслугоўваюць экслібрысы на краязнаўчую тэму. Будучы самастойнымі творамі графічнага мастацтва, такія экслібрысы выконваюць яшчэ і пэўную патрыятычна-выхаваўчую задачу — абуджаюць любоў і павагу да гісторыі і культуры роднага краю.

У 1969 годзе беларускі мастак Я. Ціхановіч выканаў у тэхніцы лінаграфіі кніжны знак для доктара архітэктуры Ул. Чантурыя. На знаку — замак Вітаўта ў Гродна, пабудаваны ў XIV—XV стагоддзях.

На экслібрысе мінскага аўтабудаўніка А. Андрэева мы бачым манумент Перамогі ў беларускай сталіцы.

У 1967 годзе магілёўскі школьнік Коля Веліканаў (ціпер студэнт хіміфака БДУ) выразаў на ліноліуме два кніжныя знакі, прысвечаныя 900-годдзю Мінска і 700-годдзю Магілёва.

М. ВЕЛІКАНАЎ.

КАМЕННЫ АЛФАВІТ

Сенсацыйнай знаходкай назвалі вучоныя знойдзеныя школьнікамі паблізу дагестанскага аўла Верхняе Лабко каменную плітку з загадкавымі знакамі. Яна аказалася алфавітам агван — шматплемяннага народа, які насяляў у старажытнасці паўднёва-заходняе ўзбярэжжа Каспійскага мора. 44 літары напісаны ў строгай паслядоўнасці на абодвух баках пліткі.

Вядомы толькі два экзemplары гэтага алфавіту. Адзін захоўваецца ў нас у вядомым зборы рукапісаў — Матэнадарне ў Арменіі, другі знаходзіцца ў ЗША. Але абодва яны больш позняга паходжання і ўтрымліваюць недакладнасці, дапушчаныя ў працэсе перапіскі. Экзemplар, знойдзены ў Дагестане, датуецца V—VII стагоддзямі нашай эры, перыядам шырокага распаўсюджвання гэтай пісьменнасці.

Школьнік настаўнік гісторыі, краязнаўца Х. Арсланбенаў першым выказаў меркаванне, што таблічка — помнік пісьменнасці агван. Ён лічыць, што таблічка выкарыстоўвалася продкамі горцаў у якасці навучальнага дапаможніка. Гэты вывад пацвярджаецца новай знаходкай: у тым жа раёне нядаўна выяўлена некалькі каменных асколкаў з надрапамымі няўпэўненым «почыркам» літарамі — яўнымі слядамі вучнёўскіх практыкаванняў.

М. АМАЕЎ.

ПОМНІКІ БЕЛАРУСКАЙ АРХІТЭКТУРЫ

Найбольш цікавай, памятнай мясцінай Кобрына з'яўляецца ваенна-гістарычны музей, які размясціўся ў доме, дзе жыў вялікі рускі палкаводзец А. Сувораў. Упершыню Сувораў прыбыў у Кобрын «без мундзіра», пасля звальнення ў адстаўку Паўлам I у сакавіку 1796 года. Другі раз у Кобрыне Сувораў пабываў у сакавіку 1799 года, збіраючыся ў італьянскі паход. Нарэшце, у апошні раз, ужо хворы, Сувораў прыехаў у Кобрын 3 лютага 1800 года з Кравава, вяртаючыся ў Расію пасля італьянскай кампаніі. У доме-музеі сабраны матэрыялы аб жыцці і дзейнасці вялікага палкаводца, аб яго знаходжанні ў Кобрыне. Каля музея расце славаўты дуб, пад якім любіў адпачываць А. СУВОРАЎ. НА ЗДЫМКАХ: помнік А. Сувораву ў Кобрыне; Кобрынскі ваенна-гістарычны музей.

Фота А. БАБАКА.

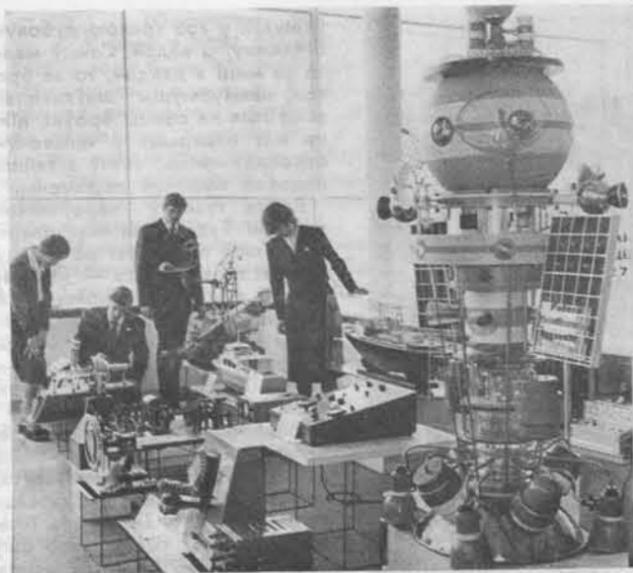

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-03-15, 33-15-15, 39-87-92.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. № 538.

У зале рэспубліканскай выстаўкі тэхнічнай і мастацкай творчасці навучэнцаў прафесійна-тэхнічных вучылішчаў: насценнае пано работы бабруйчан.

Фота Ул. ЛУПЕЙКІ і М. ХАДАСЕВІЧА.

РАБОЧАМУ КЛАСУ ПАПАЎНЕННЕ

Кандыцыянер «Мікраклімат» і мадэль шагаючага экскаватара, каляровая тэлерадыёла і макет жывёлагадоўчай фермы, машыны для праграмаванага навучання і мадэлі адзнення, абутак і творы прыкладнога дэкаратыўнага мастацтва...

Немагчыма пералічыць усе экспанаты, прадстаўленыя на рэспубліканскай выстаўцы тэхнічнай і мастацкай творчасці навучэнцаў сістэмы прафесійна-тэхнічнай адукацыі. У павільёне ВДНГ Беларусі гэтай экспазіцыі адведзена зараз цэнтральнае месца на першым і другім паверхах. Тут прадстаўлены 186 лепшых работ выхаванцаў са 112 вучылішчаў рэспублікі.

У дзень адкрыцця выстаўкі для журналістаў Мінска была наладжана прэс-канферэнцыя. Старшыня Дзяржаўнага Камітэта Савета Міністраў БССР па прафесійна-тэхнічнай адукацыі Л. Максімаў раскажаў, што цяпер у рэспубліцы налічваецца 160 вучылішчаў, дзе займаюцца 83 тысячы юнакоў і дзяўчат. Яны могуць атрымаць любою з 250 спецыяльнасцей і стаць кваліфікаванымі токарамі, машыністамі, спецыялістамі лёгкай, хімічнай, радыётэхнічнай і іншых галін прамысловасці і сельскай гаспадаркі.

Цяпер навучэнцы 26 гарадскіх і сельскіх прафесійных вучылішчаў разам з пасведчаннем спецыяліста атрымліваюць атэстат аб сярэдняй адукацыі.

Да канца пяцігодкі такіх вучылішчаў будзе 82.

На выстаўцы экспануюцца

работы мінчан, навучэнцаў з Магілёва, Віцебска, Крычава, Друі і многіх іншых месцаў.

Вось, напрыклад, «электронны экзаменатар» па правільных вулічных руху, створаны выхаванцамі аднаго з мінскіх вучылішчаў. Гэты прыбор — выдатны памочнік у падрыхтоўцы вадзіцеляў. Паспяхова спраўляецца з ролю «экзаменатара» і трэнажор «Ці ўмеецца вычытаць чарцёж?», зроблены ў Брэсце.

Шмат цікавых экспанатаў прыслалі на выстаўку сельскія прафтэхвучылішчы Гомельскай вобласці. Адзін з іх — пункт дыспетчарскай сувязі, — на думку спецыялістаў, павінен знайсці шырокае прымяненне ў практыцы.

Увагу шматлікіх наведвальнікаў выстаўкі прыцягвае ўстаноўка для зваркі труб у магнітным полі, выкананая будучымі маладымі рабочымі з Віцебска. Цыкл зваркі паўаўтаматычны. Для стварэння магнітнага поля выкарыстаны чатыры катушкі, уключаныя паслядоўна. Дуга запальваецца з дапамогай асцылятара. На ўстаноўцы можна зварваць трубы дыяметрам ад 0,5 да 1 дзюйма.

Нельга не сказаць і пра той аддзел выстаўкі, на якім прадстаўлены экспанаты лёгкай і харчовай прамысловасці.

Будучыя кулінары Віцебска і Гомеля прадэманстравалі сваё ўменне сервіроўкі стала. Калі глядзіш на апетытныя бутэрброды, смажанае парася,

цудоўны торт, не верыцца, што гэта толькі муляжы, так удала яны выкананы.

Мадэлі адзнення і абутку, прадстаўленыя будучымі краўцамі, шаўцамі і мадэльерамі з Мінска, Гомеля і Баранавіч, выкананы з вялікім эстэтычным густам, з улікам патрабаванняў часу і моды.

У гэтым жа адзеле работы выхаванцаў Бабруйскага сярэдняга мастацкага прафесійна-тэхнічнага вучылішча. Тут і па-майстэрску выкананая інкрустацыя саломкай, і разьба па дрэве, і чаканка. Колькі ўмельства і карпатлівай працы ўкладзена ў гэтыя вырабы! Нездарма шматлікія работы ўмельцаў з Бабруйска пабывалі на ВДНГ ў Маскве, на міжнародных выстаўках у Бруселі, Манрэалі, Осака, дзе адзначаліся дыпламамі і медалямі.

З экспанатамі на выстаўцы наведвальнікаў знаёмяць майстры, выкладчыкі і самі навучэнцы. Калі слухаеш іх, бліжэй знаёмішся з творчасцю маладых, бадай, галоўнай становіцца думка, што навукова-тэхнічная рэвалюцыя ў нашай краіне выклікала вялікія змены ў характары працы сучаснага рабочага. Ён не дадатак да машыны, здольны толькі выконваць чужую волю, а творца, якому пад сілу вырашаць складаныя тэхнічныя задачы. Глыбокія веды, творчая фантазія і кваліфікаванасць навучэнцаў прафесійна-тэхнічных вучылішчаў у многім адпавядаюць ужо запатрабаванням будучага.

Ул. МЯЛЕШКА.

СПОРТ ♦ СПОРТ ♦ СПОРТ ♦ СПОРТ

КУБАК ЗАСТАЕЦА У МІНСКУ

У Палацы спорту завяршыўся буйны Міжнародны турнір па фехтаванні — адкрыты кубак Беларусі. У ім прынялі ўдзел спартсменкі многіх краін: Аўстрыі, Балгарыі, Вялікабрытаніі, Польшчы, ЗША, Францыі і іншых.

ГУМАР

У час агляду пацыентка абрынувае на доктара патак скаргаў на ўсялякія недамаганні. Доктар заканчвае агляд і гаворыць:

— Прашу паказаць язык і трымаць яго высунутым, пакуль не выпішу рэцэпт.

Машына хуткай дапамогі прывезла пацыента са зламанай нагой. Доктар аглядае пералом і пытае:

- Як гэта здарылася?
- У час гульні.
- Вы гулялі ў футбол?
- Не. У карты.
- У карты?!

Кубак Беларусі ў асабістым турніры дастаўся М.-Ш. Дэмай (Францыя), другое месца ў А. Бяловай (БССР).

У камандным заліку першымі былі беларускія фехтавальшчыцы. Наша каманда ў складзе Т. Самусенка, А. Бяловай, Н. Казленка і Л. Русак у фінале перамагла масквічак. Трэцяе месца занялі спартсменкі Польшчы.

ПЕРШЫЯ — БЕЛАРУСКІЯ ГІМНАСТКІ

У Рызе на міжнародных спаборніцтвах па спартыўнай гімнастыцы паспяхова выступілі беларускія спартсменкі. Першае месца па суме мнагабор'я заняла Вольга Корбут. На другую ступеньку п'едэстала гонару ўзнялася Антаніна Кошаль.

— Так, і мой партнёр падаваў мне знакі пад сталом.

Пасля няшчаснага выпадку матацыкліст звартаецца да суседа па палаце:

— Здаецца, я вас дзесь сустрэкаў.

— Таму і ляжым тут абодва, што сустрэкаў.

Студэнт-медык да бібліятэкара:

— А навіейшага падручніка па анатоміі ў вас няма?

— Ці не думаеце вы, што за

апошнія гады ў людскім шкілеце з'явіліся новыя косткі?

ДОКТАР. Малады дружа, калі вы хочаце заспакоіць свае нервы, паспрабуйце ў час работы закурць.

ПАЦЬІЕНТ. Найрад ці выйдзе што з гэтага. Я—вадалаз.

— Учора я быў на лекцыі на медыцынскую тэму і даведаўся, што цалавацца не зусім карысна. Ты верыш?

— Поўнасьцю. Учора я пацалаваў дырэктарскую дачку, дык страціў два зубы і пасаду.